

**AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I
POŠTANSKU DJELATNOST**

SAOPŠTENJE ZA MEDIJE

Održan je Regionalni regulatorni forum

U Budvi je, u organizaciji Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost Crne Gore (EKIP) i Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), održan Regionalni regulatorni forum za Evropu pod nazivom „Univerzalna povezanost u Evropi: Postojeće stanje i buduće perspektive“. Forum je, kao i prethodnih godina, okupio ključne učesnike u sektoru elektronskih komunikacija radi razmatranja aktuelnih izazova i prilika u postizanju univerzalne povezanosti u Evropi. Forum je dao platformu za dijeljenje najboljih praksi, razmjenu stručnih mišljenja te izgradnju zajedničkog razumijevanja ključnih problema koji utiču na povezanost građana i privrede u regionu i Evropi. Forum su otvorili Branko Kovijanić, predsjednik Savjeta EKIP-a i gospodin Cosmas Luckyson Zavazava, direktor Sektora za razvoj telekomunikacija ITU-a, koji je tokom svog obraćanja ukazao na značaj i aktuelnost teme univerzalne povezanosti i mjera koje treba preduzeti kako bi i ostalih 2,7 milijardi ljudi na Zemlji bilo povezano i imalo dostupnost elektronskim servisima.

Prvog dana foruma održana je radionica na temu “Jačanje širokopojasne infrastrukture i usluga u regionu Evrope i šire”, tokom koje su prisutni imali priliku da se upoznaju sa Studijama slučaja iz Crne Gore, Poljske i Moldavije. Takođe, održana je i ceremonija potpisivanja Memoranduma o razumijevanju između Regulatorne agencije Republike Malte (MCA) i EKIP-a, zatim Tehničkog sporazuma između nacionalnih regulatornih organa za upravljanje radio-frekvencijama Hrvatske i Crne Gore o međugraničnoj koordinaciji mobilnih/fiksni komunikacionih mreža (MFCN) u frekvencijskim opsezima: 880-915 MHz i 925-960 MHz; 1710-1785 MHz i 1805-1880 MHz; 1920-1980

MHz i 2110-2170 MHz; 2500-2690 MHz, kao i Tehničkog sporazuma između nacionalnih regulatornih organa za upravljanje radio-frekvencijama Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore, Sjeverne Makedonije i Srbije o međugraničnoj koordinaciji mobilnih/fiksni komunikacionih mreža (MFCN) u frekvencijskom opsegu 3400-3800 MHz.

Nakon radionice, održana je **prva** programska sesija pod nazivom “Trendovi u pogledu tehnologija i tržišta”, čiji moderator je bio Jaroslaw Ponder, rukovodilac ITU Kancelarije za Evropu. Panelisti su dali odgovore zašto trendovi u sektoru elektronskih komunikacija ukazuju na sve veći naglasak na brzim i pouzdanim mrežama, posebno u kontekstu 5G tehnologije koja omogućava visoke brzine penosa podataka. Povećana integracija tehnologija poput vještačke inteligencije i Internet of Things (IoT) u komunikacione mreže otvara nove mogućnosti za inovacije i pruža napredne usluge korisnicima. O 5G mrežama i uvođenju istih govorili su Elvis Babačić, generalni menadžer za fiksne i mobilne radiokomunikacije Crne Gore (EKIP), Janja Varšek, rukovodilac sektora za upravljanje spektrom iz Republike Slovenije (AKOS), kao i Rami Urfaloğlu, ICT ekspert Agencije za informacione i komunikacione tehnologije Republike Turske (BTK). Na temu uloge Low earth orbit satelitskih mega konstelacija u 5G ekosistemu govorio je Aleksandar Borić, glavni savjetnik za fiksne i satelitske radiokomunikacije Republike Srbije (RATEL).

Fokus **druge** programske sesije pod nazivom “Budućnost regulacije u digitalnoj eri”, kojom je predsjedavao Elind Sulmina, službenik saradnik na projektu iz ITU Kancelarije za Evropu bio je na pojašnjenju ključne uloge regulacije u oblikovanju sigurnijeg i transparentnijeg online okruženja. Očekuje se da će zakoni koji se odnose na privatnost podataka, cyber sigurnost i odgovornost tehnoloških kompanija biti osnaženi i prilagođeni ubrzanom tehnološkom napretku. U okviru ove sesije prisutni su mogli da čuju više o regulaciji za digitalnu transformaciju od Julije Lozanove, koja je viši programski službenik u Odsjeku za regulaciju i tržište ITU-D. O DAB+ kao stabilnom rješenju za radio osvrnula se Bernie O’Neill, projektna direktorica WorldDAB-a. WorldDAB je globalni industrijski forum za DAB digitalni radio. Njihova misija je olakšavanje usvajanja i implementacije emitovanja digitalnog radija zasnovanog na DAB-u, standardu digitalnog radija, koji su usvojili emiteri širom Evrope, Azije i Pacifika i šire. Najnovije informacije o proinvesticionoj strategiji rasta za Zapadni Balkan 4iG Grupe iznio je Brano Đurović izvršni direktor ONE-a iz Albanije.

Trećom programskom sesijom pod nazivom “Informisanje, zaštita i prava korisnika” moderirao je Elvis Babačić (EKIP). Diskusija u okviru sesije je dala odgovore zašto su u digitalnoj eri, informisanje, zaštita i prava korisnika postala ključna pitanja. Korisnici imaju pravo na jasne informacije o tome kako se njihovi podaci koriste i obrađuju, kao i na kontrolu nad vlastitim privatnim informacijama. Zaključak sesije je da će regulacija igrati ulogu u osiguravanju da svi akteri na tržištu elektronskih komunikacija poštuju prava korisnika i pruže sigurno online iskustvo. Osim toga, obrazovanje korisnika o digitalnoj sigurnosti postaje sve važnije kako bi se smanjila ranjivost na online prijetnje. Tokom ove diskusije viđenja na temu 4G - mobilna pokrivenost dao je dr. Tomaž Šturm, podsekretar u Sektoru za telekomunikacije Slovenije (AKOS). O kontinuitetu usluge i ocjenjivanje spremnosti za 5G govorio je Jan Kondej, tehnički direktor iz Systemics-PAB. Na temu zaštite nultog povjerenja i cyber oporavak govorio je Armend Iseni, rukovodilac IT sektora iz Agencije za elektronske komunikacije iz Sjeverne Makedonije, (AEC). Koji su ključni trendovi u upravljanju spektrom za nove tehnologije prisutne je upoznala Sanja Marković, timski rukovodilac iz Ibis Instruments iz Republike Srbije.

Drugog dana foruma održana je **četvrta** programska sesija pod nazivom “Budući koraci ka EU jedinstvenom digitalnom tržištu” čiji moderator je bila Danka Milićević, pomoćnica izvršnog direktora iz Agencije za elektronske komunikacije i poštanku djelatnost Crne Gore (EKIP). Učesnici sesije su se saglasili da su budući koraci ka EU jedinstvenom digitalnom tržištu uključuju jačanje digitalne

infrastrukture i tehnoloških inovacija kako bi se osigurala konkurentnost evropskih kompanija na globalnom nivou. Tokom ove sesije prisutni su imali priliku da se upoznaju sa izazovima regulacije na tržištu sa dva operatora sa posebnim osvrtom na podsticanje konkurentnosti i ulaska na tržište u situaciji nakon spajanja o čemu je govorio Armer Juka, član upravnog odbora Agencije za elektronske komunikacije iz Albanije (AKEP). Sa razvojem tržišta širokopojasnog pristupa u BiH prisutne je upoznala Aleksandra Drakulić, viši saradnik za regulaciju i analizu tržišta iz regulatorne agencije za komunikacije BiH-a (RAK). Sevdali Selmani, rukovodilac Nacionalnog centra za odziv na računarske incidente iz Republike Sjeverne Makedonije (MKD-CIRT) prisutne je upoznao sa planovima za univerzalnu konektivnost u Evropi. Integralno rešenje za prikupljanje podataka i upravljanje naplatama, predstavila je Marija Janković, glavni savjetnik za informacione tehnologije iz Republike Srbije (RATEL), dok se na finansiranje širokopojasne konektivnosti osvrnuo Agim Kukaj, direktor ICT Sektora u Ministarstvu ekonomije u Vladi Republike Kosovo, koji je prezentovao uspjehnost realizacije KODE projekta u Republici Kosovo.

Peta programska sesija pod nazivom "Implementacija IPv6 protokola" kojom je predsjedavao Elind Sulmina (ITU) dala je odgovore zašto je Implementacija IPv6 protokola od presudne važnosti za dugoročnu održivost interneta. Panelisti u ovoj sesiji bili su Alvaro Vives, rukovodilac tima za tehničku obuku i razvoj RIPE NCC čija prezentacija se odnosila na implementaciju IPv6 protokola u SEE državama. O novo otvorenoj laboratoriji IPv6 u Crnoj Gori i njenoj daljoj namjeni prisutne je upoznao Balša Femić, rukovodilac sektora za infrastrukturu i opremu Centra informacionog Sistema Crne Gore (CIS). Ivana Mrvaljević, ekspert za planiranje Core IP i Enterprise mreže iz One-a Crna Gora pojasnila je važnost tranzicije na IPv6 protokol sa osvrtom na izazove i mogućnosti. O implementaciji IPv6 kod Crnogorskog Telekom govorio je Branko Milošević, menadžer za Core platforme i servise iz Crnogorskog Telekom.

Program Regionalnog regulatornog foruma pratila su 153 učesnika iz 19 regulatornih agencija. Predstavници EKIPa su tokom održavanja Regionalnog regulatornog foruma održali niz bilateralnih susreta sa predstavnicima regulatora iz susjednih država. Doprinos organizaciji Regionalnog regulatornog foruma pružili su i vodeći operatori elektronskih komunikacija u Crnoj Gori: Crnogorski

Telekom, One Crna Gora, Mtel i Telemach Crna Gora.

EKIP